

Gemeente van Christus,

Een groot voordeel van beginnend theoloog en gastvoorganger zijn is, dat je bij het voorgaan wat meer vrijheid krijgt dan gebruikelijk. Dat is een fijn gevoel om deze dienst mee voor te bereiden, zeker nu ik op redelijk korte termijn voor Netty Dorland inval.

Maar de ruimte die ik ervaar, zit vandaag ook in de keuze uit de voorgestelde teksten uit het leesrooster. Ik las de aangegeven schriftlezingen eens door en had, net als Rolinka vorige week, wat moeite met de tekst uit het bijbelboek Amos.

Gelukkig was Psalm 146 het alternatief en die psalm is door Bea dan ook zeer treffend voorgelezen. Daarnaast lag 1 Timotheüs 6 open. Ik las de tekst eens door en ik merkte dat mijn hart opsprong bij vers 11b.

“Streef naar rechtvaardigheid, vroomheid, geloof, liefde, volharding en zachtmoedigheid”.

Wat nou, dacht ik, als we dit nou eens echt gingen doen?

Als we deze bijbeltekst nou eens niet als een oude tekst van Paulus aan Timotheüs zouden beschouwen, maar als een opdracht voor ons allemaal? Hoe zou de wereld er dan uit zien?

Laten we eens kijken hoe deze tekst klonk in de tijd dat deze brief aan Timotheüs werd geschreven.

De brief wordt gedateerd rond 65 na Christus. Hij behoort tot wat bijbelwetenschappers “de pastorale brieven” zijn gaan noemen.

Dat zijn brieven die Paulus aan specifieke personen stuurde, anders dus, dan aan een hele gemeente, zoals in zijn andere brieven. Overigens wordt door bijbelwetenschappers betwijfeld of de brieven oorspronkelijk daadwerkelijk van Paulus zijn, maar dat laat ik vandaag even terzijde liggen.

Wat in de brief in ieder geval te zien is, is dat Paulus die medewerkers aan wie de brieven gericht zijn, in dit geval Timotheüs, goed kende.

Timotheüs was de zoon van een gelovige joodse vrouw en een Griekse (heidense) vader. Waarschijnlijk is hij tot geloof gekomen tijdens de eerste zendingsreis van Paulus en nu is hij dus ook medewerker van Paulus geworden. Hij is nog relatief jong en ook nog een jong gelovige.

Je zou de brief dus ook kunnen lezen als van een mentor die zijn leerling tips meegeeft.

De stijl in de brief is daar ook naar.

De vele “doe dit wel en doe dit niet” zijn waarschijnlijk voor veel mensen in de afgelopen eeuw een reden geweest om de brief te laten voor wat het is.

Daarbij komt nog eens, dat Paulus vanuit de context en cultuur van zijn tijd, een uitgesproken mening heeft over de rol van de man en de vrouw, de hiërarchie in een gemeente en over de rol van slaven, waar wij nu een beetje rillingen van krijgen. .

Zo ook het gedeelte dat voorafgaat aan het deel dat wij vandaag gelezen hebben.

Misschien is het u opgevallen, maar wij begonnen deze lezing pas halverwege een vers. Ik had het zelf zo niet bedacht, maar zo werd de lezing voorgesteld in het leesrooster. We beginnen met de zin “*Streef naar rechtvaardigheid, vroomheid, geloof, liefde, volharding en zachtmoedigheid*”.

De zin die daaraan voorafgaat is: “Maar jij, dienaar van God, moet je hier verre van houden”. Ik snap dat een lezing beginnen met het woord “maar” niet echt lekker werkt. Daarom hebben de makers van het leesrooster er waarschijnlijk voor gekozen om meteen bij de kern te beginnen: bij de positieve wending die de tekst hier krijgt. .

Tegelijk denk ik dat je deze tekst tekort doet als je deze isoleert van de context. Het is namelijk niet voor niks, dat rijtje met prachtige eigenschappen volgt op het voorgaande. Als we het los zouden knippen, zou je het als een soort willekeurige bucketlist kunnen zien van iemand die een beter mens wil worden. Een soort van goed voornemen op Nieuwjaarsdag om minder te snoepen, waarvan je op 4 januari alweer moet erkennen dat het niet echt goed lukt. Nee, je moet naar mijn mening deze prachtige eigenschappen plaatsen in de context van de werkelijkheid waarin Timotheüs staat.

Hij stond in een volledig heidense wereld, vol andersdenkenden en hij kreeg veel tegenstand. Een Griekse wereld waarin qua religie alles waar kon zijn maar tegelijk niks echt absoluut waar mocht zijn.

Een wereld waarin keizer Nero de macht had, macht die hij met veel geweld en onderdrukking gepaard liet gaan.

In die wereld krijgt Timotheüs tips voor gezond leiderschap, voor orde en structuur, die hem en de eerste christenen kunnen helpen.

Noem het een *moreel kompas*.

Laten we met die kennis eens naar deze tijd kijken.

Twee weken geleden was Sigrid Kaag te gast bij de talkshow Pauw en De Wit.

Zij heeft de afgelopen anderhalf jaar gewerkt als speciale gezant van de VN voor het Midden-Oosten.

Achttien maanden, die voelden als achttien jaar, zei ze.

In het programma kijkt zij terug op die periode en de rol van de wereld in dit conflict.

Haar conclusie is heel helder en snoeihard:

‘Dat dit nu in Gaza mogelijk is, wijt ik geheel aan een gebrek aan moed.

Elk moreel kompas ontbreekt in onze wereld’.

Elk moreel kompas ontbreekt.

En dan hoeven we niet alleen naar Gaza te kijken.

We zien leiders opstaan die leugens vertellen en dat ongestraft kunnen herhalen als ‘de waarheid’. Politici die, blindgestaard op hun eigen overtuigingen, gevaarlijke uitspraken doen waarvan we 80 jaar geleden gedacht hadden ze nooit meer te zullen horen.

We zien bevolkingsgroepen weggezet worden als daders, zonder aanzien des persoons.

Tja, ik kan er niks aan doen, maar bij mij wordt het waakvlammetje van het geloof een grote steekvlam.

U zou het een hunkering kunnen noemen, een verlangen naar *rechtvaardigheid, vroomheid, geloof, liefde, volharding en zachtmoedigheid*.

Timotheüs krijgt dus het advies om daar naar te streven.
Laten we eens kijken naar wat die woorden nou eigenlijk zeggen.
Ik loop ze vanochtend samen met u langs.

Rechtvaardigheid

In het Grieks staat er een woord dat in onze taal ook te vertalen is met gerechtigheid, oprechtheid of rechtschapenheid.
Daar kunnen we wel wat mee, denk ik.
De vele voorbeelden van onrecht die in deze dienst al voorbij gekomen zijn, zeggen al voldoende.
Rechtvaardigheid, daar kun je niet tegen zijn, zo lijkt het.
Tegelijk... wie van ons is echt oprecht?
Zit er niet ergens bij ons allemaal een klein plekje in ons hart, waarin we vooral *ons* eigen recht voorop zetten?
Zijn we echt altijd gericht op het goede?
Of heeft u, net als ik, ook weleens last van gemakzucht, gelijkhebberigheid of egoïsme?
Geef er niet aan toe, wordt tegen Timotheüs gezegd.
Streef naar eerlijkheid, oprechtheid, gerechtigheid, voor de wereld waarin je staat.

Vroomheid

Hmm.. dat vinden we misschien een veel lastiger woord. In sommige andere vertalingen staat godsvrucht.
Ook niet meteen een woord waarvan we denken: dát zet ik bovenaan mijn bucketlist op 1 januari.
Ik sloeg bij deze tekst de 'Bijbel in gewone taal' er eens op na.
Die hebben vast niet zoveel met het woord 'vroomheid', dacht ik.
Dat klopte.
Ze vertalen wat hier staat met; "leef als een gelovige".
Meer niet.
Leef als.
Doe het gewoon.

Geloof

En met die uitleg komen we als vanzelf bij het volgende woord: "geloof".
Ook dat woord verdient een hernieuwde betekenis.
Het is helaas maar al te vaak misbruikt als een spijkerhard zelfstandig naamwoord.
Als een abstract 'ding' dus, dat je naar geloven kunt hanteren zoals je het wilt.
Het zit dan in de hoek van een 'overtuiging' of 'principe'.

U kent het wel: iemand die zegt: “dat mag ik niet van mijn geloof” of “in mijn geloof doen we dit of dat zo”.

Best raar eigenlijk, als we bedenken dat het woord geloof niet zo bedoeld is geweest.

In de oorspronkelijke tekst staat een woord dat ons meer aan het woord ‘trouw’ of ‘vertrouwen’.

Het woord bestaat niet als zelfstandig naamwoord, maar wel als werkwoord.

Van trouw naar vertrouwen.

Niks overtuiging of principe dus.

Wel een actieve daad van overgave aan iets dat je misschien niet snapt, maar wel wilt geloven.

Dat is wat Timotheüs hier meekrijgt.

Het advies om met open handen naar de hemel te kijken en te zeggen: “God, ik weet het ook allemaal niet zo best, maar ik vertrouw U”.

Liefde

Tja, dan het woord liefde.

Ik kan er veel over zeggen, maar het zal u niet verbazen dat het woord liefde dat hier staat niet gaat over B&B vol liefde. Ook niet echt over de roze hartjes die wij elkaar zoetig toesturen via onze appjes.

Of misschien dat laatste toch wel, een beetje.

Het woord dat er staat is Agapè. De onbaatzuchtige liefde die niet op onszelf gericht is.

Daarover is veel te vinden in de bijbel. Het meest pakkend is misschien wel het gedeelte uit 1 Korinthe 13.

Ik lees u een parafrase van dit gedeelte voor, die geschreven is door Sytze de Vries.

Liefde

volhardt

in het scheppen van ruimte

liefde

blijft waaien als een milde lentewind

die bloeien laat

en nooit verstikt

liefde loopt niet te koop

uitdagend met hoge borst

liefde kent geen trots

die beschadigt en beschaamd maakt

liefde wil niet winnen

niet zelfgenoegzaam zijn

zich niet handhaven

liefde verdraagt geen onbetrouwbaarheid

maar deelt vreugde

om mensen
die op elkaar aankunnen

liefde is een alomvattend huis
en biedt een dak
voor totaal vertrouwen
voor grenzeloos wachten

liefde
houdt eindeloos vol
valt niet af

liefde alleen
laat zich kennen
als toekomst
die blijft.

Deze liefde, die toekomst die blijft, die krijgt Timotheüs mee als jonge leerling.

Dit zou een mooi slot zijn.
Maar er staan nog twee woorden.
Volharding en zachtmoedigheid.
En die twee hebben we er wel bij nodig.

Volharding

In de oude vertaling vanuit het Grieks kun je ook het woord 'lijdzaamheid' of 'uithoudingsvermogen' lezen.
Een advies dat een jonge leerling als Timotheüs waarschijnlijk goed kon gebruiken.
Mij sprak het woord in ieder geval bijzonder aan (en ik ben toch zo jong niet meer), vooral omdat het iets van geduld in zich draagt.
Geduld na de liefde.
Geduld betekent dat het niet te fiks is.
Geen kant en klaar oplossing, geen kusje d'r op en klaar.
Blijkbaar wordt er uithoudingsvermogen gevraagd.
Om het uit te houden bij het onmogelijke.
Bij het onoplosbare, het ingewikkelde.
Bij het pijnlijke en verdrietige.
Het is een les die ik graag meeneem, in mijn gedrevenheid.
Volharden in de liefde, in het goede, ook als het even niet vanzelf gaat.
Want we komen nu bij het laatste woord:

Zachtmoedigheid.

Het woord dat hier staat, moeten we niet verwarren met een soort gevoel van softe nederigheid.
Het gaat veel eerder om een deugd, een karaktereigenschap waar moed voor nodig is.

De woorden 'zacht' en 'moed' zou je in dit verband ook los kunnen zien.
Een soort vriendelijke vastberadenheid die respect afdwingt.

Hoe je dat doet?

Ik maak graag gebruik van een actueel voorbeeld: Natascha van Weezel.

U kent haar misschien wel.

Natascha is auteur, columnist en filmmaker.

Zij schreef vorig jaar het boek "Hoe houd je je hart zacht".

Misschien kent u het, zo niet, dan bij deze een warme aanbeveling.

Ze beschrijft in dit boekje hoe zij op indringende wijze met haar joods-zijn geconfronteerd wordt.
Ze wil haar joodse identiteit niet verloochenen en is heel eerlijk haar liefde voor het land Israël.
Een groot deel van haar familie is in de Holocaust omgebracht en het land Israël wordt in de familie gezien als een veilig thuis.

Tegelijk is zij uiterst kritisch op het huidige beleid van de Israëlische overheid en veroordeelt ze heel duidelijk wat er gebeurt in Gaza en op de Westbank.

Maar er is iets bijzonders aan de hand.

Zij kan het niet meer goed doen.

Op allerlei plekken in het land, van scholen tot buurthuizen, in talkshows en in haar columns, zoekt ze naar verbinding.

Zij zoekt de dialoog, de nuance, vanuit de liefde.

Maar dat lukt heel vaak niet meer.

Tot 7 oktober 2023 had ze zowel joodse als Arabische vrienden en at ze met hen gezamenlijk het Pesach en de Eid-al-fitr maaltijd.

Door andere joden wordt ze nu soms 'landverrader', 'Hamaslover' of 'nestbevuiler' genoemd.

Tegelijk wordt ze door niet-Joden ook keihard aangepakt. Dagelijks ontvangt ze antisemitische bedreigingen, zelfs uitspraken als "Ik sta klaar om Hitlers taak af te maken".

Ze heeft permanente beveiliging.

Maar ze geeft niet op.

Ze blijft de dialoog zoeken.

Ze is eerlijk.

Moedig houdt ze vol.

Ik zou zeggen: zachtmoedig.

Ze schrijft: "Het is keihard werken." "Maar zwijgen is geen optie".

Ik lees u een citaat voor uit haar boekje "Hoe houd je je hart zacht" (pag 70)

"Als we langdurige vrede willen, móéten de zachte krachten winnen. Een andere keuze hebben we niet". Dit zijn de laatste zinnen van een lezing die ik net heb gegeven aan docenten burgerschap van een mbo in Rotterdam. De vloer is open voor vragen.

Het duurt even voordat er een reactie komt uit de zaal. Dan steekt een jonge vrouw haar vinger op. "Ik weet niet of ik een vraag heb. Het is meer een mededeling" zegt ze. "Als ik eerlijk ben, maakt je praatje me woedend. Hoe kun je nou over zachte krachten hebben, terwijl deze keiharde oorlog maar door- en doorgaat. Wat heeft dat voor zin? Ik word doodziek van dat genuanceer. Het geeft me een gevoel dat ik niet boos mag zijn. Dat we het vooral maar gezellig moeten houden. (...)

"Dank voor je reactie" zeg ik "Kun je me vertellen waarom het woord nuance je zo raakt?" Haar woedende blik maakt plaats voor tranen. De collega die achter haar zit, legt een hand op haar schouder. Dat geeft haar kennelijk de kracht om door te gaan.

"Ik kom oorspronkelijk uit Bosnië. Bij mijn geboorte, in 1995, woog ik slechts 1,8 kilo. Mijn moeder had niet genoeg te eten tijdens haar zwangerschap, door die waanzinnige oorlog. Dus het was niet zeker of ik het zou overleven (...).

Als ik nu naar de beelden in Gaza kijk, dan zie ik weer moeders en kinderen met honger. En de rest van de wereld staat erbij en kijkt ernaar. Net als toen. Hoe kun je dat willen gladstrijken?"

"Als ik het over nuance heb," zegt Natascha, "dan heb ik het er over wat we hier in Nederland zouden kunnen doen om elkaar niet kwijt te raken".

Een lange man van een jaar of veertig steekt zijn hand op. Hij komt moeilijk uit zijn woorden en geeft aan dat hij bang is om dit te vertellen. "Mijn vrouw is Joods-Israëlsch. Wij hebben twee kinderen, die dus ook Joods zijn. Ik heb hen altijd geleerd dat ze daar trots op mogen zijn. Met terugwerkende kracht had ik gewild dat we daar niet zoveel nadruk op hadden gelegd. Op school worden nu elke dag hakenkruizen in hun boeken getekend. Zelfs op hun tafels. Nu denken we erover om ze maar van school te halen. Ik weet echt niet meer wat ik moet doen. "Helpt nuance hier werkelijk nog tegen?"

Er ontstaat geroezemoes.

De jonge Bosnische vrouw slaat een hand voor haar mond.

"Wat een shitsooi allemaal!" roept ze uit. Ze staat op, loopt naar haar collega en vraagt of ze hem een knuffel mag geven. Dat mag.

Zo staan de Bosnische vrouw, die denkt dat nuance zwak is en de boomlange Nederlandse man, die niet weet hoe nuance nog kan helpen, in een omhelzing.

Dat is wat zachtmoedigheid kan doen.

"Zalig zijn de zachtmoedigen".

Amen.